

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Lempäälän kunta korostaa, että esityksen toimeenpano ei saa synnyttää välillistä syrjintää, jonka yhdenvertaisuuslain 8 § nimenomaisesti kieltää. Ehdotetut työ- ja asumisaikavaatimukset luovat merkittävän yhdenvertaisuusongelman, koska ne kohdistuvat käytännössä lähes yksinomaan maahanmuuttajiin. Ehdotuksen vaatimukset johtavat siihen, että samassa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt voivat saada eritasoista taloudellista tukea maassaoloajan, kielitaidon tai työmahdollisuuksien perusteella, mikä on ristiriidassa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 13 §:ssä säädetyn epäsuoran syrjinnän kiellon kanssa.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

Lempäälän kunta haluaa tuoda esiin, että osa kotoutujista ei realistisesti pysty täyttämään työssäoloehtoja kotoutumisensa alkuvaiheessa, johtuen esimerkiksi heikosta kielitaidosta, traumataustasta, perhevapaista tai matalapalkkaisesta osa-aikatyöstä – nämä taustatekijät voivat johtaa kotoutujan pitkäaikaiseen poissulkemiseen yleistuen piiristä. Työssäoloehtoja yleistuen saamiselle on perusoikeusnäkökulmasta vaikea perustella erityisesti pakolaistaustaisten kotoutujien kohdalla. Esitetty työssäoloehto kohtelee kotoutujia epäsuorasti, mutta merkittävästi eri tavoin kuin muita hakijoita, ja voi johtaa toimeentuloturvan heikkenemiseen.

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

Lempäälän kunta ei kannata ehdotusta kolmen vuoden asumisedellytyksestä yleistuen saamisessa ja huomauttaa, että yleistuen tavoitteena on taata perustoimeentulo työttömyyden aikana,

yksinkertaistaa sosiaaliturvaa ja edistää työn kannustavuutta. Kolmen vuoden asumisaikavaatimus yleistuen saamiselle on selkeästi ristiriidassa yleistuki uudistuksen tavoitteiden, etuusjärjestelmän selkeyttämisen ja yhdenvertaisuuden periaatteiden kanssa.

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

Lempäälän kunta korostaa, että kieli ja osaamistason yksilöllinen huomioiminen on keskeistä kotoutumisen onnistumiselle. Kotoutujien taustat ja valmiudet vaihtelevat merkittävästi, mikä vaikuttaa oppimisen etenemiseen ja tarvittavaan aikaan. Toimenpiteet ja vaatimukset, jotka johtavat eriarvoisuuteen tai kohtelevat henkilöitä epäedullisesti heidän taustatekijöidensä perusteella, eivät ole tarkoituksenmukaisia eivätkä yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisia.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Lempäälän kunta toteaa, että ketään ei saa asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Lempäälän kunta toteaa edelleenkin, että ketään ei saa asettaa eri asemaan iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

- **Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista**

Lempäälän kunta kannattaa maksutonta keskitason YKI-tutkinnon suorittamismahdollisuutta. YKI-tutkinnon suorittamiselle ja kielitaidon osoittamiselle tulee nähdä laajemmat merkitykset työllistymisen tukena, opiskelun etenemisen arvioinnissa, koulutusvalinnoissa sekä kansalaisuuden hakemisen kielitaitoedellytyksen täyttämässä. Maksuttoman keskitason YKI-testin suorittaminen tulisi koskea myös ei-työikäisiä kotoutujia.

- **Kielitaidon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksen antovaltuuden antamisesta**

Ei lausuttavaa.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Lempäälän kunta toteaa, että luonnoksessa ei täsmennetä, millä tavoin ja minkä tahon antamalla selvityksellä henkilö voi osoittaa, ettei työskentely- ja asumisaikavaatimusta tule soveltaa häneen. Selvitysten hankkimisen käytäntöjen tulee olla yhdenvertaiset, selkeät ja tarkasti määritellyt. Lempäälän kunta esittää, että lakiin lisätään yksiselitteinen ja yhtenäinen ohjeistus poikkeamisen perusteista sekä määritellään ne tahot, jotka ovat velvollisia antamaan tarvittavan selvityksen. Näin varmistetaan kotoutujille selkeä ohjeistus sekä tuetaan ohjaus- ja neuvontatehtäviä hoitavia toimijoita.

- **Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta**

Lempäälän kunnan näkemys on, että yleistukea pienempi kotoutumistuki todennäköisesti lisäisi asiakkaiden siirtymistä toimeentulotuen piiriin ja kasvattaisi hallinnollista kuormitusta Kelassa ja muissa viranomaistahoissa. Lempäälän kunta huomauttaa, että vuoden 2016 kotoutumistukea koskevan esityksen yhteydessä Kelan arvion mukaan lähes kaikki kotoutumistuen saajat olisivat edelleen olleet oikeutettuja toimeentulotukeen, eikä muutos olisi tuottanut todellisia säästöjä.

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

Lempäälän kunnan näkemys on, että ehdotus asettaa tilapäistä suojelua saavat ja muut kotoutumislain soveltamispiiriin kuuluvat erilaiseen asemaan etuuksien suhteen, on yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista.

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuuajasta

Lempäälän kunta toteaa, että takuuajan asettaminen on hyvä asia, sillä takuu aika tukisi kotoutuja-asiakkaan pääsyä työllistymistaitoja ja kielitaitoa kehittävään palveluun oikea-aikaisesti, heti kotoutumisen alkuvaiheessa. Lempäälän kunta esittää, että palveluun pääsemisen takuuajaksi tulisi asettaa korkeintaan 3 kuukautta.

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

Lempäälän kunta näkee, että kotoutujien työllistyminen palkkatuella tai pääsy työkokeiluun voi olla epärealistista, sillä kotoutumiskoulutusten aikaisten työharjoittelupaikkojenkin löytäminen on ollut kotoutujille haastavaa. Lempäälän kunta katsoo, että kotoutujan ensisijaisia palveluita alkuvaiheessa ovat suomen tai ruotsin kieltä vahvistavat koulutukset, joita tulisi tarjota myös työpaikoilla, sekä monikielinen yhteiskuntaorientaatio. Lisäksi Lempäälän kunta korostaa, että tarjottavien palvelujen tulee olla yhdenmukaisia ja valtakunnallisesti vertailukelpoisia kotoutumista edistävien palveluiden kokonaisuudessa.

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

Lempäälän kunta kannattaa ehdotusta takuuajan toteutumisen valvonnasta.

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

Lempäälän kunta kannattaa ehdotusta siitä, että maahan muuttaneille, jotka eivät osallistuisi kotoutumiskoulutukseen omista valmiuksistaan, taidoistaan tai tarpeistaan johtuen, tarjottaisiin mahdollisuus ilmoittautua maksuttomasti keskitason YKI-tutkintoon tai sen osakokeeseen ja he voisivat osoittaa kielitaitonsa YKI-tutkinnon avulla. Kotoutujan mahdollisuus seurata oman kielitaitonsa kehittymistä motivoi kielen oppimisessa.

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

Lempäälän kunta katsoo, että esityksen vaikutukset nopeaan työmarkkinoille kiinnittymiseen voivat olla myönteisiä, mutta laaja-alaiseen, kestävään kotoutumiseen ja kielen kokonaisvaltaiseen oppimiseen vaikutukset voivat olla heikentäviä.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

Yleistukea pienempi kotoutumistuki voi ajaa esitystä koskevien lakien soveltamispiiriin kuuluvia henkilöitä hakemaan perustoimeentulotukea, jolloin perustoimeentulotuen kokonaiskustannukset kasvavat ja tavoiteltuja säästöjä ei yhteiskunnan näkökulmasta synny.

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

Ei lausuttavaa

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

Lempäälän kunta näkee, että esitys on lähtökohtaisesti ongelmallinen, koska se asettaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan heidän taustansa perusteella. Esityksessä ehdotetuilla eriarvoistavilla toimilla voisi olla haitallista vaikutusta myös yleisesti väestösuhteisiin. Kaikki työnhakijoina olevat tulisi asettaa samalle lähtöviivalle etuuksien osalta ja keskittyä tarjottavien palveluiden vaikuttavuuteen ja kohderyhmän omiin kokemuksiin kotoutumisen onnistuneesta tukemisesta ja työllistymisestä. Suomessa asumisaika ei pitäisi olla ratkaiseva etuuden saamiseksi, vaan yksilön elämäntilanne, kuten muillakin työnhakijoilla. Lempäälän kunta toteaa, että esityksessä esitetyt vaatimukset vaikuttaisivat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin kotoutujiin.

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Lempäälä huomauttaa, että vuoden 2025 alusta voimaan tulleen lain kotoutumisen edistämisestä pidemmän tähtäimen vaikutuksia ei ole vielä pystytty arviomaan. Kunnille on annettu jatkuvasti uusia vastuualueita kotoutumisen edistämisessä, ja mikäli esitys lain kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyvistä laista tulisi voimaan, kunnat eivät pystyisi tekemään kotoutumistyötä muutospaineessa kestävällä tavalla. Muutokset kuormittavat kuntaa etenkin alkuvaiheen palveluiden järjestämisen, ohjaus- ja neuvontatyön sekä kotoutumiskoulutusten järjestämisen

näkökulmasta, koska kunnat ovat etulinjassa ja kokonaisvastuussa asiakkaiden kotoutumisen kysymysten edessä.

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

Lempäälän kunta katsoo, että säännös johtaa samassa asemassa olevien henkilöiden perusteettomaan eriarvoiseen kohteluun.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

Lempäälän kunnan näkemyksen mukaan maahanmuuttajille yleistukea pienempi, kotoutumistuki olisi ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen, syrjintäkiellon ja asumisperusteisen sosiaaliturvan lähtökohtien kanssa. Lempäälän kunta painottaakin varmistamaan, että lakiesityksessä huomioidaan perustuslain yhdenvertaisuusperiaate sekä syrjinnän kiellon velvoitteet. Sosiaaliturvaetuuksien tulee perustua Suomessa pysyvästi asumiseen tai työntekoon, ei henkilön taustaan tai kielitaitoon. Lempäälän kunta katsoo, että erillinen kotoutumistuki on perusteltu vain, jos se parantaa yhdenvertaisuutta, on yleistuen tasoinen, tukee palveluihin osallistumista, ei synnytä eriarvoisuutta eikä lisää hallinnollista byrokratiaa. Lempäälän kunta haluaa korostaa myös, että kotoutuja-asiakas tarkoittaa nykyisen lain kotoutumisen edistämisen mukaan kaikkia kotoutumissuunnitelman piirissä olevia maahanmuuttajia, myös ei-työikäisiä kotoutujia, joille kunta tekee kotoutumissuunnitelman.

Lempäälän kunta korostaa, että paras kannustin kotoutumiseen on ottaa esityksessä mainittujen lakien soveltamispiiriin kuuluvat henkilöt osaksi yhteiskuntaa yhdenvertaisina kuntien asukkaina, ei erityisryhmänä. Kotoutumisen tavoitteiden saavuttamisen välineenä ja motivaattorina tulisi pitää tarjottavia palveluita, ei etuuksia, joiden vaikuttavuutta ei ole voitu todentaa. Lempäälän kunta katsoo, että esitys ei perustele, miksi juuri perusturvan heikentäminen olisi välttämätön keino kotoutumisen edistämiseksi, eikä arvioi vaihtoehtoja, jotka puuttuisivat vähemmän perusoikeuksiin, kuten palvelujen vahvistamista, koulutusresurssien lisäämistä tai kielikoulutuksen saatavuuden parantamista. Lempäälän kunta ei usko, että taloudellinen rankaisu tai palkitseminen itsessään johtaisi parempiin oppimistuloksiin tai nopeampaan kotoutumiseen.

Soininen Seija
Lempäälän kunta